

Güle Güle Cengiz İlhan

Güney Dinç

Menemen Kaymakamı Bedri İlhan Bey'in üç çocuğu ile, değişik zamanlarda tanışma olanağını buldum. Kardeşlerin en küçüğü olan Çolpan İlhan'la Karşıyaka Lisesi'nde aynı yıllarda öğrenci olduk. Kardeşlerin en büyüğü Attila İlhan'ı bir ozan olarak tanıdım. Öğrencilik yıllarında şiiri severdim, çok şiir okurdum. O dönemde Nazım Hikmet yasaklı idi. Ben de bir şeyler karalamaya çalışırdım. Günün birinde Nazım Hikmet'i okuduğum zaman, çarpıldım kaldım. “Şiir yazacaksan eğer böyle yazmalısın,” dedim kendi kendime ve bu alandan çekilmem gerektiğini düşündüm. Attila İlhan şiirleriyle beni ikinci kez sarsan ozan oldu. Arayış, coşku ve hüznün. Bunları Attila İlhan'ın inişli çıkışlı dizelerinde, kendi duyuramadığım sesimi dinler gibi önemsedim. Beyazıt, Aksaray, Unkapanı üçgeninde geçen öğrencilik yıllarımda, Haliç'in ağır kokusunu, yağmurunu, çamurunu ve umudunu “Sisler Bulvarı”nda buldum.

Hemşehrilik, bir çokları için modası geçmiş bir kavram da olsa, en azından aynı kentlerde yaşayan insanların yakınlaşmalarına neden olabiliyor. Doğma büyüme Karşıyakalı'yım. Münir Birsnel üstadımızın bürosunda, sevgili öğretmenim diyeceğim Riyaz Kayıhan'ın stajyeri iken, sabah saat 8.30'da Karşıyaka'dan kalkan vapurla Pasaport iskelesine giderdim. Attila İlhan da o sırada “Demokrat İzmir Gazetesi”nde çalışıyordu. Önce vapurda daha sonra yolda onunla söyleşmek, dostluğunu kazanmak benim için doyulmaz bir onurdu. Sonraki yıllarda Türkiye İşçi Partisi'nin İzmir'deki yöneticileri arasında bulundum. Bu defa Attila İlhan'ın Türkiye soluna dönük eleştirilerini ve Paris anılarını dinliyordum. Zaman zaman bazı düşünsel farklılıklar içinde olsak da, Attila İlhan'ı hep ödünsüz ve kararlı bir öncü olarak belledim.

Stajımı bitirdiğim 1961 yılında avukatlığa başladım ve Cengiz İlhan'ı tanıdım. Cengiz İlhan, 1969- 1972 yılları arasında Türkiye Barolar Birliği'nin Kurucu Yönetim Kurulu üyesi ve Başkan Yardımcısı görevlerinde bulunmuştu. 1974-1978 yıllarında da İzmir Barosu Başkanı idi. O yıllarda benim Avukatlıktan daha başka uğraşlarım vardı. Baro ile pek ilgilenmezdim. Genel Kurul günü gider, oyu verirdim, dönerdim. Aslında herkes böyle yapıyordu. “Barocular” denilen bir avuç avukat arasında yürütülüyordu bu işler. Sonradan anladım ki, bu arkadaşlar gerçekten başkalarının ilgilenmedikleri bir alanda özveriyle çalışıyorlarmış. Özellikle avukatların SSK'na bağlanmaları, Sosyal güvenlik kapsamına alınması için çaba veriliyordu. Cengiz İlhan bu çalışmaların içinde etkili bir konumdaydı. Sonunda Cengiz İlhan'ın TBB yönetiminde bulunduğu yıllarda çıkarılan Avukatlık Yasası ile avukatların çok önemli olan bu eksikliği giderildi, SSK kapsamında emekli olabilmeleri sağlandı. Aynı yıllarda ben de Türkiye İşçi Partisi'nin Genel Yönetim Kurulu üyesiydim.

TİP'i temsil eden karar organı, tüzüğüne göre, Genel Yönetim Kurulu'dur. Yeni Avukatlık Yasası, eski avukatlara ayrıcalıklı emeklilik olanağı getirince, TİP bu yasaya karşı Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı ve anılan maddeler iptal edildi. Ben de davanın açılması kararını verenler arasındaydım. Çok eleştirilmeme neden olan böyle bir de çelişki yaşamıştım.

12 Mart darbesinden sonra tutuklandım. Yıl sonuna kadar Ankara Mamak Askeri Ceza Evi'nde tutuklu kaldım. Sekiz ay sonra ilk kez Mahkeme önüne çıkarıldığım 29 Aralık 1971 günü salıverildim. Mamak koskoca bir askeri garnizon. Cezaevi de söylendiğine göre tam ortasında. Nasıl girilip çıkılır, tutuklular bilmiyor. Neyse ki, salıverilenlere bir iyilik yapıp hangi yolla memleketlerine döneceklerse, terminalin kapısına kadar askeri bir araçla götürüyorlar. Beni de böyle uğurladılar. Tutukluların topladıkları paralarla uçakla İzmir'e döneceğim. Kızılay'da Yüksel Çarşısı'nın üzerindeki eski THY Terminali'nde Cengiz İlhan'la karşılaşıncı, ikimiz de çok sevindik. Uçakta yan yana oturduk. Cengiz İlhan'ın anlattıklarıyla İzmir'e varmadan İzmir'i kucaklamak benim için çok keyifli olmuştu.

Barocu olmadığım için işlevsel açıdan çok sık karşılaşmıyorduk. O yıllarda Konak'taki işhanından bozma adliye odalarında güzel söyleşiler yapılırdı. Cengiz İlhan'ın mesleki yorumlarını, genele dönük anlatımlarını ve hele fıkralarını dinlemek her zaman güzeldi.

Cengiz İlhan'ın İzmir Barosu Başkanlığı'nın ikinci döneminde, Fehmi Çam'la ikimiz, Çağdaş Avukatlar Grubu'nun Yönetim Kurulu üye adayları olarak katıldığımız seçimi kazandık. Böylece Cengiz İlhan'ın sorumluluğuna biz de katılmış olduk. Birlikte çalıştık. Yönetim Kurulu toplantıları bittikten sonra gündemin son maddesi sırasında da çok güzel saatler geçirdik. Cengiz İlhan gerilimden, gerginlikten çok çabuk olağan davranışlara geçebilen, en iddialı olduğu tartışmaları bile kolayca tatlıya bağlamayı başaran bir üstadımızdı. Yalnız hukuku değil, insana dair her konuyu iyi bilir, doğru yorumlar yapar ve dostlarıyla paylaşırdı.

Elbette Baro Başkanlığım, Barolar Birliği'ndeki görevlerim sırasında da birlikte önemli görevleri üstlendik, elimizden geleni yapmaya çalıştık. Cengiz İlhan, uygulayıcı olduğu kadar bir hukuk kuramcısıydı. Öykücüydü. Anı yazarıydı. Açık sözlüydü, yerine göre isyancıydı.

Cengiz İlhan'ın hukuk ve genel toplumsal konulardaki son düşünceleri nelerdi ? Elimde yepyeni bir belge var. 2011 yılı Nisan ayında yayınlanan Hukuk Düzlemi Dergisi'nin 1. sayısında İzmir Barosu Avukatları Azra Siray, Hüseyin Özgür ve Tamer Doğan'ın Cengiz İlhan'la yaptıkları bir söyleşi yayınlandı. Ben de, araya bir şeyler eklemeyi üstadı kendi sesinden bir kez

daha anımsamak üzere bu konuşmaları aynen aşağıya aktarıyorum. Cengiz İlhan'a mesleğimize ve yaşamımıza verdiği katkıları nedeniyle teşekkürlerimi, saygılarımı, sevgilerimi sunuyorum.

Güney Dinç

CENGİZ İLHAN DİYOR Kİ:

• **Hakimlik** +

• Hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı gibi kavramların hâkimlerin 'takdir hakkı bağımsızlığı' olarak algılanması yanlıştır. Türk hukuk devrimi pozitiftir.

• Ben Mecelle'yi Türkçeye çevirdim. Orada hâkimin takdir hakkı sıfırdır. Hiçbir alanda hâkime takdir hakkı vermemiş. Hatta hükmün altına örnek bile getirmiş. Kuralı koyuyor, 'mesela', diyor; örnek veriyor, somutluyor.

Bizim hocamız derdi ki "ben hâkimlere verilen takdir hakkından çok korkarım." Hâkim hukuk kaynağı değil ki, uygulayıcı. Bir adamı tutuklayacak isen bunun yasal dayanakları olacak. Hukuki yorumu olacak. Genel gerekçelerle tutuklama kararının verilememesi gerekir.

• Osmanlı'da kadılar vardı. Tanzimat'tan önce, örneğin İzmir kadısı hem idari yönden yetkiliydi hem de yargı yetkisine sahipti. Narh koyuyordu mesela. Bugün de kira bedelinin tespiti aynı şey değil mi? Bir tür kadılık. Bunlar idari tasarruflar olduğuna göre yargı idarenin yerine geçiyor. Ya da karar verirken, sözleşmede benim yerime geçiyor.

Oysa Borçlar Kanununa göre hâkim sözleşmenin esasına dokunamayacaktır. Kira tespitinde hâkim, "hayır o kadar vermeyeceksin, bu kadar vereceksin" diyor, belli şablonlara göre karar veriliyor. Bu yetki nereden geliyor peki? Ben bunu hukuki bakımdan çok zayıf görüyorum.

• Hâkimlik kolay bir iş olmadığı gibi, memuriyet de değil. Yargı bağımsızlığı denile denile bugüne gelindi. Haftada üç gün duruşma yapılıyor. Önceden dosya okunmuyor. Dava uzuyor. Bir dava zamanışımına uğramışsa, bence sorumluluğu vazifesini yapmadığı için mahkemeye vereceksin. İş çokluğu bunun bahanesi olamaz. Bizim zamanımızda da iş çoktu, şimdi de iş çok. Bence istinaf mahkemelerini de acilen hayata geçirmek gerekir.

Kürsü arkasına "adalet mülkün temelidir" diye yazarsan, önündeki hüküm veren kişi kendini devletin koruyucusu diye düşünür. Devlete bu açıdan bakar; böyle bir formasyon göstermesi gerektiğini düşünür. Fikren bağımlı olmaktan kurtulması güçtür. Başka ülkelerde böyle bir esas yoktur. Bizde de devlet adına değil, Millet adına karar verildiğinin bilincinde olmak gerekir. Eskiden Hazine ile gayrimenkul davaları çok fazlaydı. Kararlar genelde Hazine lehine çıkardı. Bugün ülkemizdeki arazilerin yarısının Hazine üzerinde olmasının nedenlerinden biri budur.

• Bir dava on yılda bitirilemiyorsa, bu nasıl iş? Hâkimler, avukatlar bir devlet hizmetini yerine getiren kişiler değildir.. Adalet dağıtılması bahşe konudur. Bu meslekte hiyerarşi yoktur; elli yıllık hâkimle bir yıllık hâkimin oyu aynı değerdedir. Avukatlar için de durum aynıdır. Bu meslek özveri ister; bütün aksaklıkları sisteme yüklemek sorumluluktan kaçmaktır.

• İşinin erbabı olan bir hukukçu önündeki dosya bin sayfa da olsa nereye bakacağını bilir, sorunu çözer. Her zaman söylüyorum: Aynı hukuk kuralıyla zulüm de yaratırsın mutluluk da. Bu da birikiminize, görüşünüze, kültürünüze bağlıdır.

• Avukatlık

• Genel kültürü, edebi derinliği, birikimi olmayan insan iyi avukat olamaz. Ben bazen dinliyorum bir avukatı, daha konuşurken vurguları yanlış yapıyor. Hiçbirimiz vurgu dersi almadık; sanırım zamanla, birikimle olan bir şey bu.

• 60'lı -70'li yaşlarda olanlar bilir, eskiden büyüklerimizin hepsinin bir edebi derinliği vardı. Sınav sisteminin de bunda etkisi var. Bizim zamanımızda sözlü sınav bile vardı. Ben bütün stajyerlerime anlatırım. Benim fakülteye başladığım 1946 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'ne 2.000 kişi kayıt yaptırdı. Dört yıl sonra mezun olanlarımızın sayısı aralarında benim de bulunduğum 50 kişiydi. Konunun ciddiyetini anlatmak için başka söze gerek yok..

• Türkiye'de lise öğretimi çöktü. Oysa bir çok şey liselerde kazanılır. Lise eğitimi güçlü olunca, gerisi gelir. O dönemde zaten liseye girme hakkını kazanmak da büyük olaydı. Ortaokuldan sonra eleme imtihanı vardı. Her öğrenciye iki hak tanınırdı. Haziran'da ve Eylül'de. üç ders vardı; birinden kalınca, diğerlerinden de kalmış sayılırdınız. Başka imtihana da giremezsiniz. İki hakta geçememişseniz bir daha liseye kabul edilemezsiniz.

• Lisede de sıkı bir sistem söz konusu idi. Önce sözlü imtihan, sonra olgunluk.. Olgunluk sınavında başarılı olamazsanız üniversiteye giremezsiniz. Şimdi ise her şey dört senelik üniversite tahsiline bağlanmış durumda. Elbette çok iyi yetişmiş gençler var, ama bunun için özel çaba harcamaları, kendilerini geliştirmeleri gerekiyor.

• Ceza Yargılaması

• İktidarlar gelip geçicidir. Ama bazı şeyler kalıcıdır.. Örneğin sıkıyönetim mahkemelerinin eylem birliği gerekçesiyle herkesi bir davada toplaması. Herkesin yaptığı fiilleri toplu halde değerlendirmek ve her eylemi kendi çerçevesinden çıkarmak. Hükümete hakaret ettiği iddia edilen bir kişiye "hayır sen hakaret amacıyla değil, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ıskat etmek için hareket ediyorsun." diyorsun. Veya banka soyan bir adamı gasp fiili yerine eski TCK.'nın 146., şimdiki 309. madde hükmüne muhalefetten yargılıyorsun, olmaz..

• 12 Mart 1971 darbesinden sonra İzmir Barosu olarak herkes işlediği suçtan yargılansın, dedik. O dönemde Askeri Savcılık bir görüş yazdı. Askeri Yargıtay Genel Kurulu da karar verdi. Her sanığın cürmü aynı kast altında toplandı ve yeri geldi, demek kurmak bile TCK.'nın 146. maddesinin ihlali olarak değerlendirildi. Böylece ceza hukukunun birçok temel kavramı ortadan kaldırıldı. Bence Türk hukukunu asıl çıkmaza sokan bu gibi uygulamalardır. Bilindiği gibi bizim hukukumuz "yakın illiyefi kabul eder. "Sebepl olmak" ayrı bir şeydir, "işlemek" ayrı. "Sen öyle bir ortam yaratıyorsun ki, hükümetin düşmesine sebep oluyorsun!" mantığını bizim hukukumuz kabul etmez. Cezaya sebep eylemlerdir, fikirler değil. Dört bin sayfa iddianame mi olur? Bizim burada bir başsavcı vardı, o söylerdi, "iddianamenin iyisi bir buçuk sayfadır" diye.

• Bunlar hiç tartışılmıyor. Sanki mevzuat buna uygunmuş gibi, eylem müsaitmiş gibi davranılıyor. Bence yanlış bu. Böyle giderse, yarın öbür gün başkası gelecek bu defa bunlar aynı işleme tabi tutulacak. Bu hukuk değildir, engizisyonudur. Bu siyasi hukuktur. Siyasallaşma varsa bundan daha ötesi yoktur. Gözünden gözlüğü çıkarıyorsun; kim gelmiş, ha bu komünisttir, bunun yaptığı gasp eylemi hükümeti devirme amaçlıdır.. Böyle şey olmaz. "Teşebbüsün teşebbüsü" olmaz. Kastı da eylem belirler. Adamın kafasına ateş

edersen, öldürmek istiyorsundur. Öbürü niyettir, saiktir. Dürtüyü suç olarak kabul ederseniz o zaman herkesi içeri almak gerekir.

Bu konular niye tartışılmıyor?

• Sınırlı Demokrasi

• Hep kendi kendimize yalan söylüyoruz. Sınırlı demokrasi var bizim kafamızda. Tabii ki her devlet, her toplum kendini korur. Demokraside rejimin esasları üzerinde tartışma olmaz. Hiç kimse de bu tartışmayı yapmıyor zaten. Fransa'da yapıyorlar mı, Almanya'da yapıyorlar mı? Yapmıyorlar. Biz bugün hala Cumhuriyet'i tartışıyorsak, bir asır olmuş, hala bunları tartışıyorsak, olmuyor işte. Rejim tartışması yapılıyor. Bunun nesini tartışacağız.

• Ama eskiden de böyleydi. Halk Partisinin de bunda günahı var. Ne kadar insan harcandı. Türkiye'de sol, kültürel çizgide Halk Partisi ile aynı çizgideydi. Batılıydı. Kültürel yönden batıya dönüktü. Bu noktada Halk Partisi ile birleşiyordu. Buna rağmen geçmişte Halk Partisi sağla işbirliği yaptı..

• Bütün darbeler sanki sağa karşı yapılmış gibi, şimdi konuşuyorlar. Kimse de ağzını açmıyor. Kaç nesil harcandı! Bu ülkenin en değerli çocukları ya öldürüldü, ya da hapislerde çürüdü. Ben her zaman söylüyorum. Kurtuluş Savaşı hakkında, Atatürk hakkında yazılan bütün kitapları solcular yazdı. Nerede yazdı? Hapishanede. Kemal Tahir, Nazım Hikmet, Hassan İzzettin Dinamo, hepsi.

• Çok karanlık günlerden geldi Türkiye. Yazık ettiler.